

Journal of Human Rights and Peace Studies

journal homepage: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HRPS/index>

Sacred Values, Independence Movements, and Violence

คุณค่าศักดิ์สิทธิ์ ขบวนการเอกราช และความรุนแรง

Mark Tamthai/มาร์ค ตามไท¹

Peace Studies Department, Payap University, Thailand/

ภาควิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยพายัพ ประเทศไทย

Email: marktamthai@yahoo.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received: 21-9-2023

Revised: 7-11-2023

Accepted: 30-11-2023

Keywords:

*Sacred values,
Independence
movements, Violence,
Backfire effect*

Sacred values are values that a community attaches importance to beyond any price. They are values that cannot be compared or exchanged with worldly values (secular values). Sacred values include life, love, nature, health, justice, dignity, etc. The worldly values are values such as money, comfort, position, etc. Exchanging sacred values for secular values is regarded as forbidden. Suppose conflicting groups have different sacred values, such as the Catalans and the Spaniards, Israelis and Palestinians, the Red Shirts and the Yellow Shirts in Thailand, and the Patani people and the Thai state. In that case, the solution without conflict and the path to peace face great hindrances. A backfire effect can lead to new or renewed violence if not carefully attempted. The reason for the independence movement's position is mainly about the preservation of sacred values. If violence is the only means by which these sacred values can be preserved, then violence will continue. But if one can find another way to protect sacred values without violence, that approach could be a peaceful solution.

¹ Assoc. Prof. Dr., Peace Studies Department, Payap University, Thailand

รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยพายัพ ประเทศไทย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ:

คุณค่าศักดิ์สิทธิ์,
ขบวนการเอกราช,
ความรุนแรง, ผลตึกลับ

คุณค่าศักดิ์สิทธิ์ (sacred values) คือคุณค่าที่ชุมชนหนึ่งให้ความสำคัญเกินกว่าที่จะกำหนดราคาได้ เป็นคุณค่าที่จะไม่สามารถนำมาเปรียบหรือแลกเปลี่ยนกับคุณค่าทางโลก (secular values) ตัวอย่างของคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ เช่น ชีวิต ความรัก ธรรมชาติ สุขภาพ ความยุติธรรม ศักดิ์ศรี เป็นต้น ส่วนคุณค่าทางโลกก็จะเป็นคุณค่า เช่น เงิน ความสะดวกสบาย ตำแหน่ง เป็นต้น การแลกเปลี่ยนคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลกชุมชนจะถือกันว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้าม ถ้ากลุ่มที่ขัดแย้งกันมีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มที่ต่างกัน เช่น กรณีคนคาตาลันกับคนสเปน ชาวอิสราเอลและชาวปาเลสไตน์ กลุ่มเสื้อแดงกับกลุ่มเสื้อเหลืองในประเทศไทย (หรือเปล่า) ชาวปาตานีกับรัฐไทย (หรือเปล่า) ทำให้การแก้ปัญหาและหนทางไปสู่สันติภาพต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการดำเนินการเป็นพิเศษ ถ้าไม่ระวังสามารถก่อให้เกิดผลตึกลับ (backfire effect) ได้ซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงใหม่หรือต่อความรุนแรงเดิม ในเมื่อเหตุผลของการตัดสินใจต่าง ๆ ของขบวนการเอกราชเป็นเรื่องของการรักษาคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ไว้ ถ้าการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีเดียวให้คุณค่านี้ดำรงอยู่ในชีวิตได้ ความรุนแรงก็จะอยู่ต่อไป แต่ถ้าสามารถหาทางอื่นซึ่งรักษาคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ไว้โดยไม่ใช้ความรุนแรง แนวทางนั้นก็อาจเป็นทางออกได้

บทนำ

นายรอดเป็นชายอายุประมาณ 50 ปี เขาได้ร่วมขบวนการเอกราชตั้งแต่อายุ 23 ปี ขบวนการเอกราชที่เขาเข้าร่วมด้วยใช้ความรุนแรงต่อสู้กับรัฐตั้งแต่รุ่นคุณพ่อของเขาจึงถูกรัฐมองว่าเป็นกลุ่มกบฏ และสมาชิกของขบวนการฯ ทุกคน รวมถึงรอด ต้องหลบหนีอยู่ตลอดเวลา ไม่มีวันไหนที่รู้สึกปลอดภัย เมื่อปีที่แล้วคุณแม่ของรอดป่วยหนักและคุณหมอบอกว่าคงมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นาน แต่รอดบอกว่าไม่สามารถไปหาท่าน ไปกอดท่าน ไปลาท่าน เมื่อผู้สื่อข่าวที่รอดไวใจถามเขาว่าทนดำเนินชีวิตอย่างนี้ได้ได้อย่างไร ขบวนการฯ หาวิธีเจรจากับรัฐไม่ได้หรือจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับตัวเองและลูกหลาน มันเป็นความขัดแย้งทางศาสนาหรือ รอดอธิบายว่าไม่ใช่ปัญหาทางศาสนา ที่จริงแล้วคนส่วนใหญ่ในขบวนการฯ และคนของรัฐนับถือศาสนาเดียวกัน ส่วนตัวเขาไม่ศรัทธาในศาสนาใด ๆ เลย แต่ที่จำเป็นต้องสู้ต่อไปเป็นเพราะรัฐต้องการให้ทิ้งความเชื่อที่สำคัญมากสำหรับเขา และสมาชิกอื่นในขบวนการฯ และให้เปลี่ยนไปรับชุดคุณค่าของรัฐ รัฐต้องการให้ยุติความปรารถนาที่จะได้เอกราชและไม่ให้ทางเลือกอื่น เราจะทำอย่างนั้นได้อย่างไร นายรอดถาม ถ้าทำไปชีวิตในระดับผิวเผินอาจจะดีขึ้นจริงแต่ตัวเราจะหมดความหมายในฐานะคน เพราะฉะนั้นก็ต้องสู้ต่อไป ฆ่ากันต่อไป

คนอย่างนายรอดมีจำนวนนับหมื่นนับแสนทั่วโลก และเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวแปรหนึ่งในการดำรงอยู่ของความขัดแย้งที่รุนแรงในหลายประเทศ ในการหาวิธียุติความรุนแรงนั้นคำถามสำคัญที่รัฐต้องหาคำตอบคือคำถามว่าทำไมคนอย่างนายรอดทนต่อชีวิตเช่นนั้นได้เป็นสิบ ๆ ปี แต่คำถามนี้รัฐกลับไม่ค่อยถามกันเพราะไม่

ค่อยมองความรุนแรงจากมุมมองของคนในขบวนการฯ และในบางโอกาสที่พยายามมองก็ไม่สามารถเข้าใจคำตอบที่อยู่ต่อหน้า

Nafees Hamid กับ Clara Pretus เป็นนักวิจัยสังกัด Artis International ที่พยายามศึกษาเรื่องนี้ในบริบทต่าง ๆ พวกเขาได้เขียนบทความชื่อ “How Spain Misunderstood the Catalan Independence Movement” (Hamid & Pretus, 2017) ในบทความนี้ ทั้งสองได้เสนอว่ารัฐบาลสเปนพลาดโอกาสที่ดีในการจัดการความขัดแย้งกับขบวนการเอกราช Catalonia ในช่วงปลายปี 2017 เพราะไม่เข้าใจคุณค่าเชิงลึกของชาวคาตาลัน (ในภาษาของ Hamid กับ Pretus คือ “ไม่เข้าใจจิตวิทยาของขบวนการเอกราชของคนคาตาลัน”) คุณค่าประเภทนี้ Hamid กับ Pretus มองว่าเป็นคุณค่าศักดิ์สิทธิ์และตราบไต่ที่รัฐบาลสเปนไม่ปรับวิธีคิดในเรื่องนี้ปัญหากับขบวนการเอกราช Catalonia ก็จะยืดเยื้อต่อไป

ช่วงปลายปี 2017 คือช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ของ Catalonia กำลังเตรียมการที่จะจัดประชามติเพื่อถามชาวคาตาลันว่าสนับสนุนเอกราชหรือไม่ เมื่อรัฐบาลสเปนทราบ วิธีที่รัฐบาลสเปนจัดการกับเรื่องนี้เป็น ประการห้ามคนใน Catalonia จัดประชามติเนื่องจากขัดกับรัฐธรรมนูญสเปนมาตรา 2 ที่เขียนไว้ว่าประเทศสเปนเป็นหนึ่งแบ่งแยกไม่ได้ พร้อมทั้งส่งทหารเข้าไปใน Catalonia และจับผู้นำของ Catalonia ที่จัดประชามติไปขัง ทันทิที่รัฐบาลสเปนเลือกเดินเส้นทางนี้ก็เกิดปฏิกิริยาจากชาวคาตาลันที่ต่อต้านจุดยืนนี้ ก่อนที่รัฐบาลจะประกาศจุดยืนดังกล่าว ชาวคาตาลันที่สนับสนุนเอกราชมีประมาณ 55% ที่ไม่สนับสนุนประมาณ 45% แต่พอรัฐบาลเลือกแนวให้กฎหมายบังคับอย่างเด็ดขาดจำนวนชาวคาตาลันที่สนับสนุนเอกราชเพิ่มขึ้นไปเป็นประมาณ 75% Hamid กับ Pretus ได้อธิบายปรากฏการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สนับสนุนเอกราชว่าเป็นผลของการที่รัฐบาลสเปนเดินหน้าโดยไม่รู้จักคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของชาวคาตาลัน จากการวิจัยของนักวิชาการสองคนนี้ได้พบว่าคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของชาวคาตาลันมีสองข้อคือ (1) สิทธิในการกำหนดเส้นทางอนาคตของตนเอง และ (2) การปกป้องอัตลักษณ์คาตาลัน เหตุที่รัฐบาลสเปนไม่เข้าใจคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ ข้อแรกก็เพราะสำหรับคนสเปนส่วนใหญ่แล้วคุณค่านี้ไม่ได้เป็นคุณค่าศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับชาวคาตาลัน สิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเองเป็นรากฐานสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตย แต่ผลการวิจัยขององค์กร Artis International ชี้ให้เห็นว่า ถึงคนสเปนส่วนใหญ่จะรับประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการจัดการปกครองของรัฐ แต่มีเพียง 23% เท่านั้นที่รับประชาธิปไตยในลักษณะเป็นคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงเข้าใจว่าการที่คนคาตาลัน ยึดสิทธิที่จะกำหนดอนาคตตนเองนั้นก็เหมือนกับการปรารถนาเอกราชนั่นเอง ตรงจุดนี้เองที่รัฐบาลพลาดไปมากนอกจากนี้ ชาวคาตาลันส่วนที่ไม่สนับสนุนเอกราชยังยึดหลักว่าการที่ Catalonia จะไม่เดินเส้นทางสู่เอกราชต้องเป็นเพราะชาวคาตาลันเองเลือกเช่นนั้น ไม่ใช่เพราะรัฐบาลสเปนเป็นผู้สั่งว่าห้ามเดินเส้นทางนั้น

ตัวอย่างที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องเฉพาะของบริบทใน Catalonia หรือสามารถนำไปใช้พิจารณาขบวนการเอกราชอื่นได้ แล้วคุณค่าศักดิ์สิทธิ์คืออะไร มีจริงหรือ เล่นบทบาทอะไรในเรื่องของขบวนการเอกราชกับการใช้ความรุนแรง และเราจะเข้าใจคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้อย่างไร

คุณค่าศักดิ์สิทธิ์

คุณค่าศักดิ์สิทธิ์ (sacred values) คือคุณค่าที่ชุมชนหนึ่งให้ความสำคัญเกินกว่าที่จะกำหนดราคาได้

เป็นคุณค่าที่จะไม่สามารถนำมาเปรียบหรือแลกเปลี่ยนกับคุณค่าทางโลก ตัวอย่างของคุณค่าศักดิ์สิทธิ์เช่น ชีวิต ความรัก ธรรมชาติ สุขภาพ ความยุติธรรม ศักดิ์ศรี เป็นต้น ส่วนคุณค่าทางโลกก็จะเป็นคุณค่า เช่น เงิน ความสะดวกสบาย ตำแหน่ง เป็นต้น การแลกเปลี่ยนคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลก ชุมชนจะถือกันว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้าม Martin Hanselmann และ Carmen Tanner ได้นำเสนอผลงานวิจัยของเขาในเรื่องนี้ ในบทความ “Taboos and conflicts in decision making: Sacred values, decision difficulty, and emotions” (Hanselmann & Tanner, 2008) ซึ่งเริ่มด้วยการทดลองสร้างสถานการณ์จำลองที่บังคับให้ต้องตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วตามด้วยแบบสอบถามที่ต้องการวัดลักษณะและระดับของความรู้สึก ผู้ที่เข้าร่วมการทดลองคือนักศึกษา 84 คนจากมหาวิทยาลัย Zurich ที่สมัครใจเข้าร่วม โดยสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ (1) ประเภทที่มีการแลกเปลี่ยนปกติ (routine trade-off) (2) ประเภทที่มีการแลกเปลี่ยนต้องห้าม (taboo trade-off) และ (3) ประเภทที่มีการแลกเปลี่ยนสลดใจ (tragic trade-off)

การแลกเปลี่ยนปกติ คือการแลกเปลี่ยนระหว่างคุณค่าทางโลกสองคุณค่า ตัวอย่างสถานการณ์จำลอง สมมุติคุณเป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นคนหารายได้ในครอบครัวคนเดียว คุณได้รับการทาบทามจากบริษัทสองแห่งให้มาทำงานกับเขา บริษัทหนึ่งเสนอเงินเดือน 150,000 บาท โดยมีวันหยุดส่วนตัว 20 วันต่อปี อีกบริษัทเสนอเงินเดือน 120,000 บาท และมีวันหยุดส่วนตัว 30 วันต่อปี คุณจะรับงานไหน

การแลกเปลี่ยนต้องห้าม (taboo trade-off) คือการแลกเปลี่ยนระหว่างคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลก ตัวอย่างสถานการณ์จำลอง สมมุติคุณเป็นนายกเทศมนตรีของเมืองแห่งหนึ่งที่เพิ่งผ่านพ้นอุทกภัยน้ำท่วมซึ่งสร้างความเสียหายให้เมืองอย่างมาก ขณะนี้คุณกำลังประชุมคณะกรรมการบริหารอยู่และมีข้อเสนอให้ปรับปรุงระบบการป้องกันภัยจากน้ำท่วมซึ่งผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการ ในวาระถัดไปมีการพิจารณาโครงการปรับปรุงทัศนียภาพของเมืองให้ดูสวยงามซึ่งก็ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการเช่นเดียวกัน แต่เมื่อมารวมค่าใช้จ่ายของทั้งสองโครงการปรากฏว่ามากกว่างบประมาณที่มีอยู่ สามารถทำได้โครงการเดียว ในฐานะนายกเทศมนตรีคุณจำเป็นต้องเลือกระหว่างสองโครงการนี้ คุณจะเลือกโครงการใด

การแลกเปลี่ยนสลดใจ คือการแลกเปลี่ยนระหว่างคุณค่าศักดิ์สิทธิ์สองคุณค่า ตัวอย่างสถานการณ์จำลอง สมมุติคุณเป็นประธานกรรมการผู้จัดการบริษัทข้ามชาติซึ่งได้ถูกวิพากษ์เกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงงานของบริษัท คุณกำลังพิจารณาโครงการปรับปรุงสภาพของโรงงานเพื่อให้ผู้ทำงานในโรงงานนั้นมีความปลอดภัยมากขึ้น โครงการนี้จะต้องลงทุนมากและการที่จะจัดงบประมาณสำหรับโครงการนี้จำเป็นต้องปลดคนทำงานออก 1,000 คน เพื่อที่จะลดรายจ่ายเงินเดือนและดำเนินการปรับปรุงในเรื่องความปลอดภัยของการทำงาน เมืองที่โรงงานตั้งอยู่เป็นเมืองเล็ก หางานนอกโรงงานยาก การที่ 1,000 คนต้องตกงานก็จะกระทบความเป็นอยู่ของ 1,000 ครอบครัว ในฐานะประธานบริษัทคุณจะตัดสินใจเลือกทางไหน

ตัวอย่างแบบสอบถามหลังตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์จำลอง (ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 3 ชุด สถานการณ์จำลองละ 1 ชุด)

ขอให้ท่านอ่านข้อความต่อไปนี้แล้วเลือกระดับการเห็นด้วยกับข้อความจาก 1-7 โดยที่ระดับ 1 หมายถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด และระดับ 7 หมายถึงเห็นด้วยมากที่สุด

1. การตัดสินใจครั้งนี้อาจเปลี่ยนไปได้ตามเวลา
2. ไม่ว่าอะไรเกิดขึ้นก็จะไม่เปลี่ยนการตัดสินใจ
3. คงจะลำบากถ้าจะมีการต่อรองกับการตัดสินใจครั้งนี้
4. ในการตัดสินใจครั้งนี้ได้มีการใช้หลักการซึ่งจะยึดไว้ในทุกสถานการณ์
5. เราไม่ควรแลกเปลี่ยนเรื่องความปลอดภัยกับเงินหรือผลตอบแทนอื่น ไม่ว่าจะมีมากเท่าใด
6. ฉันอาจยืดหยุ่นได้ในเรื่องนี้
7. ก่อนตัดสินใจไปรู้สึกกลัวว่าจะตัดสินใจผิด
8. รู้สึกถูกคุกคามในการที่ต้องตัดสินใจเรื่องนี้
9. ไม่อยากที่จะต้องตัดสินใจในเรื่องนี้
10. การตัดสินใจเรื่องนี้ทำให้รู้สึกอึดอัดไม่สบายใจ
11. การตัดสินใจนี้ยากมาก
12. กว่าจะตัดสินใจได้ต้องใช้เวลาไตร่ตรองมาก
13. ถ้าตัดสินใจช้าจะถูกมองในแง่ลบ

เมื่อนำผลการทดลองมาวิเคราะห์แล้ว Hanselmann และ Tanner ได้ข้อสรุป 4 ข้อในประเด็นเปรียบเทียบการตัดสินใจเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสามประเภทดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนที่มีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้อง (การแลกเปลี่ยนต้องห้าม และการแลกเปลี่ยนสลดใจ) จะทำให้ผู้ตัดสินใจเกิดความรู้สึกเครียดมากกว่าการแลกเปลี่ยนปกติ และในกรณีนี้การแลกเปลี่ยนสลดใจจะสร้างความเครียดมากกว่าการแลกเปลี่ยนต้องห้าม

2. ลำดับของความยาก-ง่ายของการตัดสินใจเป็นดังนี้คือ การแลกเปลี่ยนต้องห้ามตัดสินใจง่ายที่สุด ต่อมาเป็นการแลกเปลี่ยนปกติ และยากที่สุดคือการแลกเปลี่ยนสลดใจ

3. ความยาก - ง่าย กับ การเกิดความรู้สึกเครียด เป็นความสัมพันธ์กันแบบลำดับไม่ตรง (non-linear) สำหรับการแลกเปลี่ยนปกติกับการแลกเปลี่ยนต้องห้าม คนส่วนใหญ่มองว่าการตัดสินใจในสถานการณ์แลกเปลี่ยนปกติจะเครียดน้อยกว่าแต่ตัดสินใจยากกว่า ส่วนการตัดสินใจในสถานการณ์ต้องห้ามจะเครียดมากกว่าแต่ตัดสินใจง่ายกว่า ส่วนการตัดสินใจในสถานการณ์สลดใจจะทั้งเครียดกว่าและยากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอีกสองสถานการณ์

4. การตัดสินใจเร็วหรือช้ามีผลต่อภาพพจน์ที่ถูกมองในการแลกเปลี่ยนสามประเภทต่างกัน ในประเภทแลกเปลี่ยนปกติและประเภทแลกเปลี่ยนสลดใจ การใช้เวลามากในการตัดสินใจจะถูกมองในแง่บวก เพราะแสดงว่าใช้เวลาไตร่ตรองและจริงจังกับการหาคำตอบที่ถูก แต่ในประเภทแลกเปลี่ยนต้องห้าม การใช้เวลามากจะถูกมองในแง่ลบ เพราะเป็นการบอกว่าอาจพร้อมแลกคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลกเช่นเงิน

ข้อสรุป 4 ข้อจากการทดลองของ Hanselmann และ Tanner สอดคล้องกับ Sacred Value Protection Model (SVPM) ของ Philip Tetlock (Tetlock, 2003) ที่ได้ตั้งสมมติฐานเช่นนี้ไว้ นอกจากนี้ผลการทดลองก็สอดคล้องกับการอธิบายบทบาทของอารมณ์ความรู้สึกในการตัดสินใจ ตามทฤษฎี “การรู้สึกมีเพื่อ

การกระทำ” (feeling-is-for-doing theory) ที่ Zeelenberg, Nelissen, Breugelmans and Pieters ได้เคยอธิบายไว้ (Zeelenberg et al., 2008)

คุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่ม

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นการอธิบายถึงคุณค่าศักดิ์สิทธิ์โดยเริ่มจากบริบทของคุณค่าระดับปัจเจก และให้เห็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของบุคคลที่ตัดสินใจโดยตัวเอง การทดลองได้ทำกับกลุ่มคนแต่ละคนในกลุ่มนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกัน ต่อไปจะพิจารณาเรื่องคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของคนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีคุณสมบัติเหมือนกันและมีคุณค่าร่วมบางอย่าง

เมื่อพิจารณาจากบริบทของกลุ่มคน คุณค่าศักดิ์สิทธิ์อาจจะนิยามได้อีกแบบหนึ่ง นอกจากนิยามว่าเป็นคุณค่าที่จะไม่ยอมแลกกับวัตถุ (เช่น เงิน) อาจนิยามได้ว่า คุณค่าศักดิ์สิทธิ์คือคุณค่าที่จะรักษาไว้ไม่ว่าต้องทนความยากลำบากและอันตรายต่อชีวิตอย่างไร Jeremy Ginges และ Scott Atran ในบทความเรื่อง “Sacred Values and Cultural Conflict” (Ginges & Atran, 2013) ได้ใช้นิยามนี้ในการตอบข้อสงสัยว่าคุณค่าศักดิ์สิทธิ์มีจริงหรือ ข้อสงสัยนี้เป็นการกล่าวถึงการทดลองข้างต้นว่าผลอาจดูเหมือนมีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์แต่แท้จริงแล้วแค่ยังไม่ได้เสนอราคาแลกเปลี่ยนสูงพอ ความคิดนี้มาจากการบอกความคิดว่าเราอาศัยอยู่ในโลกที่มีทรัพยากรจำกัด ดังนั้น ในที่สุดแล้วมนุษย์ทุกคนจะพร้อมแลกทุกสิ่งเพื่ออยู่รอดในยามที่จำเป็นและเมื่อราคาที่สูงพอ สำหรับ Ginges และ Atran นั้น ความเห็นดังกล่าวเกี่ยวกับการไม่มีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์จริง ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่เขาศึกษามาในเรื่องของพฤติกรรมของสมาชิกของกลุ่มที่มีความขัดแย้งกันและใช้ความรุนแรงในการโต้ตอบกัน ในการทำวิจัยงานหนึ่ง Ginges และ Atran ได้ถามชาวอิสราเอลกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ใน West Bank ว่าทำไมในการเดินทางระหว่างบ้านของเขาและที่ทำงานของเขาในอิสราเอล เขาจึงไม่ใช้ถนนที่รัฐสร้างไว้เพื่อไม่ต้องผ่านหมู่บ้านปาเลสไตน์ แต่กลับใช้ถนนเก่าที่ผ่านกลางหมู่บ้านและเสี่ยงต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา กลุ่มนี้ตอบว่า “นี่คือที่ของเรา ไม่ควรที่จะกลัว เกิดอะไรก็เกิดไป” เพราะตัวอย่างแบบนี้หลายตัวอย่าง ทั้งจากชาวอิสราเอลและชาวปาเลสไตน์ Ginges และ Atran จึงคิดว่าคุณค่าศักดิ์สิทธิ์มีจริงไม่ใช่เป็นเพียงการแก่งแย่งเพื่อต่อรองราคา

เพื่อทดสอบข้อสังเกตนี้เขาได้ทำการทดลองเกี่ยวกับคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ที่ต่างจากการทดลองที่เคยมีการทำไว้ โดยครั้งนี้เป็นการทดลองโดยใช้สมาชิกของกลุ่มที่มีความขัดแย้งอย่างหนักกับกลุ่มอื่นมาศึกษา เช่นกลุ่มจาก อิสราเอล และปาเลสไตน์ ประเด็นสำคัญที่จะศึกษาระหว่างชาวอิสราเอลและชาวปาเลสไตน์นั้น คือ ชาวอิสราเอลจะให้คุณค่าสูงสุดกับการได้ดินแดนที่เป็นของตนตั้งแต่โบราณกาล (Eretz Israel) คืนมา สำหรับชาวปาเลสไตน์คือสิทธิที่จะกลับบ้านเกิดก่อนที่ถูกยึดเมื่อตั้งรัฐอิสราเอล (right to return) และในการทดลองทั้งสองนี้จะศึกษาเรื่องผลที่ตามมาจากการเสนอสิ่งของทางวัตถุเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ทั้งทั้งคุณค่าเดิมพร้อมกับการกระทำที่ตามมาจากคุณค่านั้น

การทดลองกับชาวอิสราเอลที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเวสต์แบงก์ (West Bank) และกาซ่า (Gaza)

การทดลองครั้งนี้ทำกับชาวอิสราเอลที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเวสต์แบงก์ และกาซ่า จำนวน 601 คนและสุ่ม

แบ่ง 601 คนนี้ไปอยู่ในกลุ่มการทดลอง A (Eretz Israel experiment) และกลุ่มการทดลอง B (right of return experiment)

สำหรับสมาชิกกลุ่มทดลอง A (Eretz Israel experiment) กำหนดให้พิจารณาข้อตกลงจากการเจรจาสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ที่สหรัฐอเมริกาได้จัดขึ้น ข้อตกลงนี้คือ

(i) ประเทศอิสราเอลจะยกเลิกการอ้างสิทธิใน Eretz Israel บางส่วน (คือ 99% ของ Judea, Samaria และ Gaza).

(ii) ประเทศอิสราเอลไม่จำเป็นต้องรับผู้ลี้ภัยชาวปาเลสไตน์เข้ามาอยู่ในประเทศอิสราเอล

(iii) จะมีรัฐอยู่ข้างกันสองรัฐ (two-state solution) คือ รัฐอิสราเอลและรัฐปาเลสไตน์

หลังจากพิจารณาข้อตกลงสันติภาพนี้ สมาชิกกลุ่มทดลอง A ถูกแบ่งออกเป็นสามพวก โดยพวกที่สองและสามจะมีเงื่อนไขเพิ่มเติมหนึ่งข้อจากข้อตกลงสามข้อ

พวกต้องห้าม (taboo condition group) ไม่ได้รับเงื่อนไขเพิ่มเข้ามา พวกต้องห้าม+ (taboo+ condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “ประเทศสหรัฐอเมริกาจะให้ประเทศอิสราเอล 1 พันล้านเหรียญต่อปีเป็นเวลา 100 ปี”

พวกสัญลักษณ์ (symbolic condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “ชาวปาเลสไตน์จะยกเลิกการเรียกร้องสิทธิกลับบ้านเกิด (right of return)”

สำหรับสมาชิกกลุ่มทดลอง B (right of return experiment) กำหนดให้พิจารณาข้อตกลงจากการเจรจาสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ที่สหรัฐอเมริกาได้จัดขึ้น ข้อตกลงนี้คือ

(i) ประเทศอิสราเอลจะยอมรับความชอบธรรมของการเรียกร้องสิทธิกลับบ้านเกิด (right to return) ของชาวปาเลสไตน์ แต่ประเทศอิสราเอลไม่จำเป็นต้องรับผู้ลี้ภัยชาวปาเลสไตน์เข้ามาอยู่ในประเทศอิสราเอล

(ii) จะมีรัฐอยู่ข้างกันสองรัฐคือ รัฐอิสราเอลและรัฐปาเลสไตน์ซึ่งจะครอบคลุม Judea, Samaria, และ Gaza

หลังจากพิจารณาข้อตกลงสันติภาพนี้ สมาชิกกลุ่มทดลอง B ถูกแบ่งออกเป็นสามพวก โดยพวกที่สองและสามจะมีเงื่อนไขเพิ่มเติมหนึ่ง ข้อจากข้อตกลงสามข้อ

พวกต้องห้าม (taboo condition group) ไม่ได้รับเงื่อนไขเพิ่มเข้ามา พวกต้องห้าม + (taboo+ condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “รัฐอิสราเอลจะดำรงอยู่ท่ามกลางสันติภาพและความมั่งคั่งโดยปราศจากภัยการก่อการร้าย”

พวกสัญลักษณ์ (symbolic condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “ชาวปาเลสไตน์จะยอมรับว่าชาวยิวมีสิทธิใน Eretz Israel”

คำถามที่ใช้ถามทั้ง 3 พวกของการทดลองทั้งกลุ่ม A และกลุ่ม B คือ

- ยอมรับข้อตกลงสันติภาพหรือไม่
- ถ้าไม่รับข้อตกลง มีความหนักแน่นในคำตอบแค่ไหน พร้อมประนีประนอมหรือไม่
- คิดว่าคนที่คัดค้านข้อตกลงนี้พร้อมจะใช้ความรุนแรงในการยึดจุดยืนของตนหรือไม่

ผลของการทดลอง คือ

1. พวกที่ 1 ของกลุ่มทดลองทั้ง A และ B (taboo condition groups) ไม่ยอมรับข้อตกลงสันติภาพ เนื่องจากไม่ยอมแลกคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลก และไม่ได้ตอบว่าพร้อมจะประนีประนอมหรือไม่ และไม่รู้ว่าคนที่คัดค้านจะใช้ความรุนแรงหรือไม่

2. พวกที่ 2 ของกลุ่มทดลองทั้ง A และ B (taboo+ condition groups) ไม่ยอมรับข้อตกลงสันติภาพ เนื่องจากไม่ยอมแลกคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลก แล้วยังโกรธที่เสนอเงินหรือความสบายทางกายมา แลกเปลี่ยน พวกนี้บอกว่าจะไม่มีวันประนีประนอมเกี่ยวกับข้อตกลงสันติภาพนี้ และคิดว่าคนที่คัดค้านคงใช้ความรุนแรง

3. พวกที่ 3 ของกลุ่มทดลองทั้ง A และ B (symbolic condition groups) ไม่ยอมรับข้อตกลงสันติภาพเนื่องจากไม่ยอมแลกคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลก แต่อาจพร้อมที่จะประนีประนอมเกี่ยวกับข้อตกลงสันติภาพนี้ และคิดว่าคนที่คัดค้านคงไม่ใช้ความรุนแรง

ข้อสังเกตเกี่ยวกับผลการทดลองคือ ความแตกต่างมากระหว่างพวกที่ 2 และพวกที่ 3 ในประเด็นการพร้อมที่จะประนีประนอม Ginges และ Atran อธิบายข้อสังเกตนี้ว่า ถ้ามีการเสนอของทางวัตถุเพื่อแลกกับการยืดอกคุณค่าศักดิ์สิทธิ์จะเกิดปฏิกิริยาตรงกันข้ามกับที่ต้องการซึ่งเขาเรียกว่าผลตลกกลับ โดยผลตลกกลับนี้มาจากผู้รับข้อเสนอมองว่ามาดูลูกเขาว่าพร้อมขายจุดยืนทางศีลธรรม แต่ในทางกลับกันถ้ามีการเสนอว่าคู่ขัดแย้งพร้อมลดคุณค่าศักดิ์สิทธิ์บางส่วนของเขาเพื่อแลกกับการลดระดับการยืดอกในคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของตนก็พร้อมที่จะพิจารณา เสมือนกับว่าถ้าเราต้องสูญเสียสิ่งที่สำคัญอีกฝ่ายก็ต้องสูญเสียสิ่งที่สำคัญเช่นกัน และในเมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมในการเจรจาจะอ่อนลง

การทดลองกับชาวปาเลสไตน์ที่เป็นผู้ลี้ภัย

การทดลองครั้งนี้ทำกับชาวปาเลสไตน์ที่เป็นผู้ลี้ภัย 535 คน (ซึ่ง 80% ของกลุ่มนี้ถือว่าสิทธิการกลับบ้าน (right of return) เป็นคุณค่าศักดิ์สิทธิ์) และสุ่มแบ่ง 535 คนนี้ไปอยู่ในกลุ่มการทดลอง A (right of return experiment) และกลุ่มการทดลอง B (legitimacy of Jewish State (ความชอบธรรมของการมีอยู่ของรัฐชนชาติยิว) experiment)

สำหรับสมาชิกกลุ่มทดลอง A (right of return experiment) กำหนดให้พิจารณาข้อตกลงจากการเจรจาสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ที่สหรัฐอเมริกาได้จัดขึ้น ข้อตกลงนี้คือ

- (i) ชาวปาเลสไตน์จะยกเลิกการอ้างสิทธิใน right of return
- (ii) ชาวปาเลสไตน์จะมีรัฐของตนเองในพื้นที่เวสต์แบงก์และกาซ่า

หลังจากพิจารณาข้อตกลงสันติภาพนี้ สมาชิกกลุ่มทดลอง A ถูกแบ่งออกเป็นสามพวก โดยพวกที่สองและสามจะมีเงื่อนไขเพิ่มเติมหนึ่งข้อจากข้อตกลงสามข้อ

พวกต้องห้าม (taboo condition group) ไม่ได้รับเงื่อนไขเพิ่มเติมเข้ามา พวกต้องห้าม+ (taboo+ condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “รัฐปาเลสไตน์จะได้เงินจำนวนหนึ่งเพื่อช่วยในการก่อตั้งรัฐ” พวกสัญลักษณ์ (symbolic condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “ประเทศอิสราเอลจะยกเลิกการอ้างสิทธิ

การเป็นเจ้าของพื้นที่กาซ่า”

สำหรับสมาชิกกลุ่มทดลอง B (legitimacy of Jewish State (ความชอบธรรมของการมีอยู่ของรัฐชนชาติยิว) experiment) กำหนดให้พิจารณาข้อตกลงจากการเจรจาสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ที่สหรัฐอเมริกาได้จัดขึ้น ข้อตกลงนี้คือ

- (i) ชาวปาเลสไตน์จะยอมรับความชอบธรรมของการมีอยู่ของรัฐชนชาติยิว
- (ii) ชาวปาเลสไตน์จะมีรัฐของตนเองในพื้นที่เวสต์แบงก์และกาซ่า

หลังจากพิจารณาข้อตกลงสันติภาพนี้ สมาชิกกลุ่มทดลอง B ถูกแบ่งออกเป็นสามพวก โดยพวกที่สองและสามจะมีเงื่อนไขเพิ่มเติมหนึ่ง ข้อจากข้อตกลงสามข้อ พวกต้องห้าม (taboo condition group) ไม่ได้รับเงื่อนไขเพิ่มเข้ามา พวกต้องห้าม+ (taboo+ condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “จะสามารถดำรงชีวิตโดยปราศจากความรุนแรง” พวกสัญลักษณ์ (symbolic condition group) เงื่อนไขที่เพิ่มเข้ามาคือ “อิสราเอลยอมรับสิทธิกลับบ้านเกิด (right of return) ของชาวปาเลสไตน์”

คำถามที่ใช้ถามทั้งสามพวกของการทดลองทั้งกลุ่ม A และกลุ่ม B คือคำถามเดียวกับที่ถามในการทดลองกับชาวอิสราเอลที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเวสต์แบงก์และกาซ่า

- ยอมรับข้อตกลงสันติภาพหรือไม่
 - ถ้าไม่รับข้อตกลง มีความหนักแน่นในคำตอบแค่ไหน พร้อมประนีประนอมหรือไม่
 - คิดว่าคนที่คัดค้านข้อตกลงนี้พร้อมจะใช้ความรุนแรงในการยึดจุดยืนของตนหรือไม่
- ผลของการทดลองเหมือนกับผลการทดลองอันก่อน คือ

1. พวกที่ 1 ของกลุ่มทดลองทั้ง A และ B (taboo condition groups) ไม่ยอมรับข้อตกลงสันติภาพเนื่องจากไม่ยอมรับสิทธิ right of return และการไม่ยอมรับสิทธิของชาวยิวที่จะมีรัฐ กับคุณค่าทางโลก (ชาวปาเลสไตน์มีรัฐของตนเอง) ไม่ได้ตอบว่าพร้อมจะประนีประนอมหรือไม่ และไม่รู้ว่าจะคัดค้านจะใช้ความรุนแรงหรือไม่

2. พวกที่ 2 ของกลุ่มทดลองทั้ง A และ B (taboo+ condition groups) ไม่ยอมรับข้อตกลงสันติภาพเนื่องจากไม่ยอมรับสิทธิ right of return และการไม่ยอมรับสิทธิของชาวยิวที่จะมีรัฐกับคุณค่าทางโลก แล้วยังโกรธที่เสนอเงินหรือความสบายทางกายมาแลกเปลี่ยน พวกนี้บอกว่าจะไม่วันประนีประนอมเกี่ยวกับข้อตกลงสันติภาพนี้ และคิดว่าคนที่คัดค้านจะใช้ความรุนแรง

3. พวกที่ 3 ของกลุ่มทดลองทั้ง A และ B (symbolic condition groups) ไม่ยอมรับข้อตกลงสันติภาพเนื่องจากไม่ยอมรับคุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับคุณค่าทางโลก แต่อาจพร้อมที่จะประนีประนอมเกี่ยวกับข้อตกลงสันติภาพนี้ และคิดว่าคนที่คัดค้านจะไม่ใช้ความรุนแรง

การที่ผลการทดลองกับชาวปาเลสไตน์ที่คล้ายเหมือนกับการทดลองกับชาวอิสราเอลที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเวสต์แบงก์ และกาซ่า ในเรื่องความแตกต่างระหว่างพวกที่ 2 และพวกที่ 3 คือการพร้อมที่จะประนีประนอมเฉพาะในสถานการณ์ที่ฝ่ายคู่กรณียอมลดคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ในบางมิติ ซึ่งทำให้ Ginges และ Atran เชื่อมั่นในคำอธิบายของเขาที่ให้ไว้หลังการทดลองครั้งก่อนว่า ถ้ามีการเสนอของทางวัตถุเพื่อแลกกับการยึดคุณค่า

ศักดิ์สิทธิ์จะเกิดผลตรงกันข้ามกับที่ต้องการ (ผลติกลับ แต่ในทางกลับกันถ้ามีการเสนอว่าคู่ขัดแย้งพร้อมลดบางส่วนของคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของเขาเพื่อแลกกับการลดระดับการยึดในคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของตนก็พร้อมที่จะพิจารณาและทำที่ในการเจรจาจะอ่อนลง

คุณค่าศักดิ์สิทธิ์กับความรุนแรง

จากงานวิจัยข้างต้น มีข้อสังเกตเชิงวิชาการที่ชวนขบคิดต่อไปอย่างน้อย 3 ประการ ประการแรกระหว่างกลุ่มที่ขัดแย้งกัน ถ้ามีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มที่ต่างกัน เช่น กรณีคนคาตาลันกับคนสเปน ชาวอิสราเอลและชาวปาเลสไตน์ กลุ่มเสื้อแดงกับกลุ่มเสื้อเหลืองในประเทศไทย (หรือเปล่า) ชาวปาตานีกับรัฐไทย (หรือเปล่า) ทำให้การแก้ปัญหาและหนทางไปสู่สันติภาพต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการดำเนินการเป็นพิเศษ ถ้าไม่ระวังสามารถเกิดผลติกลับได้ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความรุนแรงใหม่หรือต่อความรุนแรงเดิม ประการที่สองในสถานการณ์เช่นนี้อาจมีแนวทางที่นำไปสู่การประนีประนอมหากใช้ symbolic condition ตามแนวที่พบในการทดลอง ซึ่งข้อนี้หมายความว่าต่างฝ่ายต้องรู้คุณค่าศักดิ์สิทธิ์ของอีกฝ่าย ประการสุดท้าย ในเมื่อเหตุผลของการตัดสินใจต่าง ๆ เป็นเรื่องของการรักษาคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ไว้ ถ้าการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีเดียวที่คุณค่านี้ดำรงอยู่ในชีวิตได้ ความรุนแรงก็จะอยู่ต่อไป แต่ถ้าสามารถหาทางอื่นซึ่งรักษาคุณค่าศักดิ์สิทธิ์ไว้โดยไม่ใช้ความรุนแรง แนวทางนั้นก็อาจเป็นทางออกได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณ สกว.(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) สำหรับทุนวิจัยสนับสนุนโครงการวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเอกราชและคุณค่าศักดิ์สิทธิ์

References

- Ginges, J., & Atran, S. (2013). Sacred values and cultural conflict. In M. J. Gelfand, C. Y. Chiu, & Y. Y. Hong (Eds.), *Advances in culture and psychology*, Oxford University Press.
- Hamid, N., & Pretus, C. (2017, October 1). How Spain misunderstood the Catalan independence movement. *The Atlantic*.
<https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/catalan-referendum-spain-independence/541656/>
- Hanselmann, M., & Tanner, C. (2008). Taboos and conflicts in decision making: Sacred values, decision difficulty, and emotions. *Judgment and Decision Making*, 3(1), 51-63.
<https://doi.org/10.1017/S1930297500000164>

- Righetti, N. (2014). The sacred in current social sciences research. *Italian Sociological Review*, 4(1), 133-163. <https://doi.org/10.13136/isr.v4i1.77>
- Tetlock, P. E., (2003). Thinking the unthinkable: Sacred values and taboo cognitions. *TRENDS in Cognitive Sciences*, 7(7), 320-324. [https://doi.org/10.1016/s1364-6613\(03\)00135-9](https://doi.org/10.1016/s1364-6613(03)00135-9)
- Tresserras, J. M. (2016, April 27). Language and culture. *Ara.Cat*.
https://www.ara.cat/opinio/llengua-cultura_129_1659520.html
- Zeelenberg, M., Nelissen, R. M. A., Brreugelmans, S. M., & Pieters, R. (2008). On emotion specificity in decision making: Why feeling is for doing. *Judgment and Decision Making*, 3(1), 18-27. <https://doi.org/10.1017/S1930297500000139>